

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ТУРИЗМУ

ВІСНИК

ЛЬВІВСЬКОГО ІНСТИТУТУ
ЕКОНОМІКИ І ТУРИЗМУ

3/2008

Львів
Апріорі
2008

БКБ 65
В 53

Вісник Львівського інституту економіки і туризму: збірник наукових статей.
— Львів: Львівський інститут економіки і туризму; Апріорі, 2008. — № 3. —
244 с.

Bulletin of Lviv Institute of Economics and Tourism / Collection of scientific
works. — Lviv, 2008. — #3. — 244 p.

Висвітлюються актуальні питання теоретичних і прикладних аспектів економіки, розвитку туристичної індустрії в Україні і, зокрема, в Західному регіоні; аналізуються підходи до створення туристичного продукту й організації спеціальних видів туризму. Особлива увага звертається на вивчення краєзнавства, екологічного супроводу туристичної діяльності та підготовки фахівців для даної галузі.

Для фахівців туристичної галузі, науково-педагогічних працівників, аспірантів і студентів навчальних закладів туристичного профілю.

Issues of current interest of theoretical and practical aspects of economics of the tourist industry development in Ukraine and particularly in Western region are reflected; approaches to design of tourist product and organizing special kinds of tourism are analyzed. Special attention is given to local studies issues, ecological accompaniment of tourist activity and training specialists for the given branch.

For specialists of tourist sphere, scientific and pedagogical workers, post-graduates and students of tourist educational institutions.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

1. Бочан І. О., д. е. н., професор, — головний редактор;
2. Бомба М. Я., д. с.-г. н., професор, — заступник головного редактора;
3. Білонога Ю. Л., д. т. н., в. о. професора;
4. Буряк П. Ю., д. е. н., професор;
5. Дольнікова Л. В., к. п. н., доцент;
6. Доманцевич Н. І., д. т. н., в. о. професора;
7. Кончаківський І. В., к. е. н., доцент;
8. Лацик І. П., к. е. н., доцент;
9. Майовець Є. Й., д. е. н., в. о. професора;
10. Михасюк І. Р., д. е. н., професор;
11. Параняк Р. П., д. с.-г. н., професор;
12. Реверчук С. К., д. е. н., професор;
13. Сокіл В. В., д. і. н., професор;
14. Стоколос-Ворончук., к. філол. н.;
15. Тринько Р. І., д. е. н., професор, академік УААН;
16. Лазарович Н. В., к. ф. н. — відповідальний секретар

Рекомендовано до друку
вченою радою Львівського інституту
економіки і туризму (протокол № 2 від 19.03.08)

ISBN 978-966-8256-87-5

© Львівський інститут
економіки і туризму, 2008
© Автори статей, 2008
© Видавництво «Апріорі»

ЗМІСТ

Розділ 1. ЕКОНОМІКА І ПІДПРИЄМНИЦТВО В УКРАЇНІ

<i>Лащик І. П.</i> Мале підприємство в ринковій економіці України	9
<i>Колодій М. В.</i> Проблеми державного регулювання розвитку підприємництва в Україні	13
<i>Лукань Л. П.</i> Розвиток підприємництва в Україні: проблеми та перспективи	17
<i>Стефанюк Є. М., Боляновська Д. С., Бурак Є. І.</i> Ринок насіння сонішнику в Україні	23
<i>Карбовник Л. П.</i> Особливості податкового регулювання природних монополій в Україні	27
<i>Романів І. І., Цегелик Г. Г.</i> Інформаційні технології у сфері залучення іноземних інвестицій: зарубіжний досвід	33
<i>Гелей Л. О.</i> Методика планування та забезпечення якості операційного аудиту в торговельних підприємствах	37
<i>Біль М. М.</i> Особливості державного регулювання розвитку туристичного підприємництва в Україні	42
<i>Боляновська Д. С., Стефанюк Є. М., Серета С. А., Бурак Є. І.</i> Стан і проблеми розвитку ринку олії в Україні	47
<i>Цегелик Г. Г., Лукань Л.</i> Актуальні проблеми розвитку малого підприємництва в Україні	51
<i>Прядко О. Я., Цегелик Г. Г.</i> Динаміка основних показників діяльності банків України	55

Розділ 2. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТУРИЗМОЛОГІЇ

<i>Бочан І. О.</i> Сучасні тенденції розвитку туризму в контексті європейських і світових вимог	64
<i>Бомба М. Я.</i> Комплексний підхід у дослідженні туристичного потенціалу територіальних одиниць та шляхи активізації туристичного бізнесу в регіоні	70
<i>Бойко М. Г.</i> Особливості ціноутворення на ринку туристичних послуг	76
<i>Стручок Н. М.</i> Реклама як основна складова ефективної діяльності туристичного підприємства	80
<i>Сидоренко І. О.</i> Функція контролю в забезпеченні якості туристичних послуг	84
<i>Білоцерківська Т. М.</i> Хостели, як один із чинників розвитку в'їзного та внутрішнього молодіжного туризму	89
<i>Батьковець Г. А., Макухіна Н. О.</i> Організаційні аспекти створення брендингу в туристичній індустрії	93
<i>Юнко М. М.</i> Міжнародний досвід організації молодіжного туризму	96

Розділ 3. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА УПРАВЛІНСЬКІ ОСНОВИ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

<i>Сусол Н. Я.</i> Сучасні проблеми розвитку та забезпечення якості послуг підприємств ресторанного господарства	99
<i>Сокол Т. Г., Турло Н. П.</i> Інвестиційне забезпечення розвитку готельного господарства України	104

<i>Столярчук П. Г., Сусол Н. Я.</i> Деякі аспекти вдосконалення нормативних та формулювання додаткових вимог щодо якості послуг ресторанного господарства	110
---	-----

Розділ 4. КРАЄЗНАВСТВО, КУЛЬТУРА І ТУРИЗМ

<i>Коваль Г. В.</i> Богородичні місця та їх роль у краєзнавстві	114
<i>Василишин О. М., Василишин Д. В.</i> Призабуті місця: з історії села Вороблячин (Яворівського району Львівської області)	118
<i>Луців Н. В.</i> Карпатські ліжники — сучасне пухнасте диво	123
<i>Боднарчук М. З.</i> Екзистенційна вимірність свободи людини в науковій спадщині Івана Франка	126
<i>Парійчук К. Р.</i> Специфіка викладання культурології в умовах кредитно-модульної системи	132
<i>Манько А. М.</i> Туристичне господарство Івано-Франківської області	137
<i>Бегей О. І.</i> Візантійська традиція в українській культурі: на матеріалах наукової спадщини І. Огієнка (митрополита Іларіона)	141
<i>Стеценко А. В.</i> Сторінками історичного краєзнавства Галичини	145
<i>Лучаківська І. Л.</i> Умови та стан використання етнографічного потенціалу Карпатського рекреаційного регіону для розвитку етнокультурного туризму	150
<i>Цимбала О. С.</i> Краєзнавчі студії у творчому доробку М. Голубця	155
<i>Сокіл В. В.</i> «Лише істинне достойне пам'яті», або етнокультурні виміри голодомору 1932–1933 років	159

Розділ 5. РЕКРЕАЦІЙНИЙ ТУРИЗМ І РЕАБІЛІТАЦІЯ

<i>Івашків Л. Я.</i> Нові напрями оздоровчого харчування населення України	163
<i>Кульчицька Е. А.</i> Структура рекреаційно-туристичних ресурсів державних лісових господарств Львівської області	169
<i>Саницька А. О., Ташак М. С.</i> Енерговитрати та фінансові затрати студентів у туристському поході	175

Розділ 6. ІНФРАСТРУКТУРА ТУРИНДУСТРІЇ ТА ПИТАННЯ ЕКОЛОГІЇ

<i>Петик І. М.</i> Розвиток екотуризму в Україні	182
<i>Пандяк І. Г., Гусак М. М.</i> Інфраструктура ілового туризму в Україні: актуальні проблеми та перспективи розвитку	185
<i>Бомба М. І., Бомба М. Я.</i> Екологічні проблеми використання земель у зв'язку з антропогенною діяльністю	190
<i>Липчук В. В., Липчук Н. В.</i> Оцінка придатності сільських територій для розвитку агротуризму	195
<i>Караван Ю. В.</i> Акустичне навантаження на середовище та шляхи його зменшення	198
<i>Паньків Н. М.</i> Особливості використання природно-географічних ресурсів для розвитку туристичної індустрії гірських районів Львівської області	206

<i>Петлін І. В.</i> Перспективи розвитку сільського зеленого туризму в західному регіоні України	210
--	-----

Розділ 7. АУДИТОРІЯ

<i>Божук Т. І.</i> Кращі ресурси у навчальних курсах (на прикладі регіонального ландшафтного парку «Знесіння»)	214
<i>Фастовець О. О.</i> Розвиток екологічної компетентності майбутніх менеджерів туризму у вищих навчальних закладах	218
<i>Гуляк О. Б.</i> До питання про формування моральної свідомості студентів	225
<i>Костишин Л. Р.</i> Елементи диференціації та індивідуалізації процесу навчання при роботі з перекладом фахових текстів	228
<i>Клубчук С. К.</i> Форми активізації самостійної роботи студентів під час вивчення економічних дисциплін	232

Розділ 8. ПОДІЇ. ІНФОРМАЦІЯ. РЕЦЕНЗІЇ

<i>Шкляєва Н. В., Стоколос-Ворончук О. О.</i> Відображення мотивів російсько-шведської війни 1721 року у зразках народної топонімічної прози Західного Полісся	236
<i>Стоколос-Ворончук О. О., Цимбала О. С.</i> Історія одного Музею (Про Музей історії туризму ЛНЕТ)	240

УДК 908.(477)

Цимбала О. С.

КРАЄЗНАВЧІ СТУДІЇ У ТВОРЧОМУ ДОРОБКУ М. ГОЛУБЦЯ

У статті проаналізовано основні напрацювання Миколи Голубця щодо формування теоретичних засад, налагодження практичної роботи та методики краєзнавчих досліджень у міжвоєнний період. Охарактеризовано комплекс першочергових завдань, необхідних для збереження культурно-історичного надбання минулих поколінь.

На сучасному етапі краєзнавство переживає епоху відродження. Краєзнавчий рух в Україні багатий на цікаві традиції, плідні пошуки і відкриття. Проте мало любити свій край — його потрібно добре знати. Адже знання своєї «малої батьківщини» не просто збагачує і звеличує людину, воно служить своєрідним містком, що єднає покоління минулі з поколіннями прийдешніми. Пошана до традицій давньої культури та славетного минулого творить основи теперішності і є запорукою майбутнього.

Кожна наука, зокрема і туристична, на етапі становлення потребує актуального обґрунтування теоретико-методологічних засад, структури, ключових напрямків досліджень, щоби спрямувати практичну діяльність у правильному руслі. На українському ґрунті традиції туризму формувалися у тісному зв'язку з краєзнавчим рухом, запозичуючи від останнього багато методичних прийомів та практичних підходів. Сьогодні ж, туризм як один із важливих засобів пізнання краю, образно називають «інструментом поширення краєзнавчих знань». Вирішення стратегічних завдань розвитку краєзнавчої справи, які повинні підняти її на якісно новий рівень, можливе тільки з урахуванням історичної практики і досвіду. У зв'язку з цим актуальною видається проблема наукового узагальнення здобутків краєзнавчого руху у міжвоєнні десятиліття включаючи усі позитивні та негативні моменти [5:160].

У 20–30-х рр. ХХ ст. галицькі науковці та небайдужа громадськість спромоглися сформувати потужний доробок теоретичних та методичних засад краєзнавства. Але, геополітичні зміни на початку 40-х років знищили цю досить міцну краєзнавчу школу, а її здобутки радянська влада прирекла на тривале забуття. Сучасні умови сприяють впровадженню до наукового обігу нових джерел, насамперед на регіональному рівні. Це дозволяє заповнити «білі» (чи «чорні») плями нашої історії, спричинені тривалим пануванням підцензурної науки.

У цьому аспекті актуальними є дослідження провідних галицьких істориків і краєзнавців (Івана Крип'якевича, Мирона Кордуби, Кирилла Студинського, Василя Щурата, Євгена Пеленського), які своїми розвідками популяризували український краєзнавчий рух [4:7]. Цілий пласт історико-краєзнавчих досліджень належить перу М. Голубця. Його наукові нариси заповнили низку прогалин у вивченні місцевої історії краю.

Становлення особистості та формування світогляду М. Голубця відбувалося у буремні роки національно-визвольних змагань на західноукраїнських землях. Він брав активну участь у громадській та видавничій діяльності, прилучався до різних мистецьких і краєзнавчих акцій. Вже з другої половини 20-х років з'являються його історико-краєзнавчі розвідки, в яких молодий дослідник не лише розглядав теоретичні підвалини та практичні сторони краєзнавства, але й ставив конкретні проблемні завдання щодо методики краєзнавчих досліджень, які залишаються актуальними і в наші дні [3:214–215].

Цій проблемі автор приділив серію статей «Наш рідний край» [2], у рамках якої висвітлив ключові позиції щодо пріоритетних напрямків краєзнавчої діяльності. Будучи очевидцем процесу відкриття нових історичних пам'яток, М. Голубець не міг залишатися осторонь проблеми збереження культурно-національної спадщини. Тому свої

погляди щодо необхідних заходів у даному руслі він виклав у розвідці «Найближчі завдання краєзнавства» [1]. Автор закликав фотографів фіксувати пам'ятки культури, залишати фотодокументальну пам'ять і привертати таким чином увагу фахівців до маловідомих, проте цінних сторінок нашої історії.

Основою національної свідомості й патріотизму М. Голубець називає саме краєзнавство [2:4]. Проте досліднику не притаманна безапеляційна ідеалізація минувшини чи сучасності, з огляду на те, що він вказує на цілий ряд критичних зауваг щодо рівня розвитку краєзнавчих студій.

Насамперед, М. Голубець чітко виокреслює, серед інших, ключову проблему краєзнавства: не потрібно їхати на Рив'єру, до Венеції, в Альпи чи на екзотичний Схід, щоби «налюбуватися безконкурентною красою» природи, адже національні скарби історичної традиції і культури розкинуті по всьому просторі рідного краю [1:147]. На думку автора, стереотип про «вищість закордонного краєвиду» можна легко здолати, якщо без упередження розглянутися навколо; як приклад він наводить «Підльвівську Швейцарію», могутні Чорногори, карпатські панорами, подільські степи, численні княжі міста...

Реальним засобом пізнання рідного краю М. Голубець вважає саме прогулянки, оскільки книга — це важливий дороговказ, але «мертва буква» не має сили переконання без наочної аргументації [2:2]. Хоча дослідник констатує, що вбогість, скрута українського народу звичайно є вагомою перепорою до здійснення тривалих мандрівок, але, на противагу цьому, багатство галицьких земель на природні та історичні пам'ятки дозволяє всім долучитися до пізнання своєї батьківщини.

Серед несприятливих чинників, які гальмують розвиток туристсько-краєзнавчих походів М. Голубець відзначає низький рівень розвитку комунікаційної сітки. Людина, котра має намір подорожувати, просто не знає, куди їй податися, як раціонально спланувати свій маршрут. У таких випадках, вважає дослідник, перед краєзнавчою мандрівкою доцільно було би вдатися до слухання спеціальних лекційних курсів, котрі дали б підготовку для комплексного пізнання культурних та природних пам'яток певного регіону. На жаль, каже автор, українці, як недержавний народ, дозволити собі таких масштабних заходів не можуть. Так само, як і не мають хороших краєзнавчих бібліотек, музеїв, спеціальних видавництв тощо. Неприпустимим вважає М. Голубець той факт, що українська громада немає ні краєзнавчої енциклопедії, ані навіть скромного провідника по краю. А як наслідок — доводиться користуватися чужими польськими провідниками, які демонструють перевагу польської національної спадщини, применшуючи роль українського культурно-історичного надбання.

В цьому контексті, автор подає короткий історіографічний огляд краєзнавчої літератури Галичини. Спершу привертає увагу до «Галицької бібліографії» І. С. Левицького, «Бібліографії історії польської» проф. Л. Фінкла, «Бібліографії людознавства» Ф. Гавела та «Бібліографії слав'янознавства» Е. Колодзейчика [2:4], в яких можна знайти систематичний перелік праць з різних ділянок, що входять до кола краєзнавства (архітектури, археології, етнографії, історії, географії тощо). Автор наголошує, що вказані книги, впорядковані поляками для потреб польської науки, звичайно ж, узагальнюють польські наукові напрацювання, в той час коли український матеріал трактований дуже побіжно і несистематично.

Серед визначних польських наукових досягнень автор згадує і 13-ти томну публікацію «Люд» етнографа О. Кольберга, яка містить матеріали по краєзнавству Волині, Покуття. Відзначає дослідник і «трохи перестарілий» 15-ти томний «Словник географічний Крулевства Польського і інших кресув словянських» (Варшава, 1890–1895). Підсумовуючи, М. Голубець з прикрістю констатує, що за відсутності українських аналогів, ще довго доведеться користуватися польськими дослідженнями.

Хоча, зважаючи на скромні можливості українських науковців, відзначає М. Голубець, на цій ділянці зроблено теж чимало. Так, Науковим товариством ім. Т. Шевченка видано «Матеріали до української етнології», багатотомний «Етнографічний збірник». Автор характеризує також напрацювання українських дослідників у різних галузях історії, географії, краєзнавства, зокрема доробок М. Грушевського, С. Рудницького, С. Томашівського, І. Крип'якевича М. Кордуби та ін.

У своїх дослідженнях М. Голубець формує чітке бачення пріоритетних напрямків розвитку краєзнавчих досліджень, системи збереження та популяризації національної спадщини народу. Одним із таких напрямків, на думку автора, є всебічне вивчення та збереження історичних міст. Слід відзначити, що у цьому аспекті дослідник проводив масштабну роботу. Один за одним виходили у світ історико-краєзнавчі нариси «Геребовля», «Безл-Буськ-Звенигород», «З історії міста Сокаля», «Перемишль», «Княжий Галич», «Щирець» тощо. Автор акцентує на тому, що саме ці міста були колискою нашої державності, самобутньої культури, національних традицій.

Ще одним важливим інструментом краєзнавчих досліджень М. Голубець вважає вивчення архітектурної традиції народу, його історико-археологічної спадщини. Здатністю витворити свій самобутній стиль в мистецтві, будівництві може похвалитися далеко не кожен народ. Відмінною рисою української культури на тлі сусідніх народів дослідник називає традицію дерев'яного будівництва, пам'ятки якої особливо добре збереглися на Галичині. Посилаючись на статистичні дослідження В. Карповича [2:3], об'єктом дослідження якого було 60 повітів Галичини до Першої світової війни, автор констатує, що на фоні 2 345 дерев'яних церков зафіксовано лише 873 муровані. Далі він подає статистичну інформацію по населених пунктах, по етнорайонах на предмет збереження тут дерев'яних церков. Найдавнішу дерев'яну пам'ятку відносить до XVI століття, зазначаючи, що традиція будівництва дерев'яних храмів підтримується і до сьогодення.

Паралельно дослідник акцентує увагу на нагальній проблемі збереження пам'яток минулого. Адекватно розуміючи неспроможність ані міських громад, ані нечисленних наукових установ займатися охоронною діяльністю по всьому краю, М. Голубець закликає до плідної діяльності «світлинців-аматорів» [1:473]. «Фотограф, — каже автор, — не маючи змоги врятувати самого пам'ятника, може врятувати для науки бодай його вигляд на фотоплівці» [1:473]. Слідуючи цьому принципу, М. Голубець свої дослідження супроводжував наочним ілюстративним матеріалом. І хоча друга світова війна значно змінила топографію краю, все ж на папері залишилися зафіксованими цінні факти, які зберегли автентичні реалії довоєнного часу до наших днів.

У тісному зв'язку з інтересами дальшого розвитку краєзнавства, на думку автора, перебувають і такі особливі шляхи пізнання традицій і культури рідного краю, як народознавство та етнографія. Першочерговим завданням кожного краєзнавця, вважає дослідник, є записування, описування та збирання етнокультурних матеріалів. При цьому М. Голубець радить опиратися на виняткову верству українського суспільства, що змогла зберегти дух, традиції пращів, — на «хліборобське селянство» [2:2]. На переконання автора, ані трудова інтелігенція, ані міщанство не мають таких стійких звичаїв.

Зручним засобом для етнографічних досліджень М. Голубець вважає ведення спеціального денника (щоденника, анкети-питальника). Щоби кожен краєзнавець (фахівець чи аматор) мав змогу систематично фіксувати важливі дані про специфіку кожного регіону чи населеного пункту, автор пропонує опиратися на спеціально розроблену структуру питальника, який передбачає детальний перелік чітко сформульованих фахових питань згрупованих в окремі тематичні блоки (наприклад: які є народні свята та пов'язані з ними традиції і обряди; що народ говорить про сонце, місяць, зорі; народні вірування про життя, смерть, злих духів; як люди пояснюють свої сни; яку роботу

може робити тільки мужчина, а яку тільки жінка; народні назви різних частин тіла; чи є в селі відьми, чарівниці, знахарі тощо).

Окремо автор зупиняється на етнонаціональному розмаїтті. Адже бойки, гуцули, лемки, подоляни, представляючи український народ, дуже різняться між собою як зовнішньо, так і за своїми звичаями та традиціями. Відповідно, те що характерно для однієї громади, може бути абсолютно чужим для іншої, нехай навіть сусідньої. Тому краєзнавчі дослідження цього аспекту вимагають скрупульозного підходу до збирання та опрацювання етнографічних матеріалів. Вагомість вивчення питань, пов'язаних з побутом, народними віруваннями, прикметами, автор пояснює потребою формування суспільного досвіду минулого у найрізноманітніших ділянок людської культури. Особливу роль М. Голубець відводить історії родинного життя, генеалогії. Дослідник наголошує, що українці, як правило, знають історію свого роду до 3–4 покоління, в той час як у сусідній Польщі нормою є знання родоводу до 15–20 покоління. У сукупності генеалогія, побутово-родинна, релігійна історія допомагають створити «живу історію», надати останній людського виміру [2:2].

Саме такі комплексні завдання ставив М. Голубець перед краєзнавчою наукою у 20–30-х рр. ХХ ст. Він намагався розкрити не тільки загальні тенденції краєзнавства, але й приклався до розробки теоретико-методичних підходів та практичних порад. При цьому соціально-історичні, культурні, релігійні умови життя народу вважав визначальними.

Підсумовуючи, слід сказати, що вмiле застосування краєзнавчих здобутків у туристичній галузі здатне репрезентувати всьому світові багатство національної історико-етнокультурної спадщини українського народу, повернути «з руїн» унікальні занедбані об'єкти старовини, спроможне сформувати позитивний імідж України на міжнародній арені.

Література

1. *Голубець М.* Найближчі завдання краєзнавства // Світло й тінь. — 1936. — Чис. 1. — С. 471–476; Чис. 2. — С. 488–491.
2. *Голубець М.* Наш рідний край // Неділя. — 1929. — 7, 14, 21, 28 липня; 4, 11, 25 серпня; 1, 8 вересня. — С. 2; 4; 2–3; 2–3; 2–3; 3; 4; 2–3; 2.
3. *Качкан В. А.* З етнокультурного поля Миколи Голубця // Українська періодика: історія і сучасність / Доп. та повід. Третьої Всеукр. наук.-теорет. конф. 22–23 грудня 1995 р.; Ред. кол.: М. М. Романюк та ін. — Львів, 1995. — С. 214–217.
4. *Козицький А. М.* Український краєзнавчий рух Східної Галичини у міжвоєнний період // Краєзнавство і туристика. — 1995. — Ч. 1. — С. 7–8.
5. *Тронько П. Т.* Історичне краєзнавство: крок у нове тисячоліття (досвід, проблеми, перспективи). — К.: Ін-т історії України НАН України, 2000. — 270 с.